

3. Churganov O.A. Paralimpiya sport turlari bo'yicha sport mashg'ulotlari tizimi. Adaptiv jismoniy madaniyat. – T., 2013. – B.16-19.
4. Chepik D.V, Bobokov G.A, Sidorov A.S. Nogironlar sporti bo'yicha murabbiylar malakasini oshirish tizimida dasturlar yaratish masalasi. – T., 2011. – B. 55-58
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 18-may PQ-5114-sonli "Paralimpiya harakatini rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori <https://lex.uz/docs/-5426278>

NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI FUQAROLIK JAMIYATINING MUHIM INSTITUTI SIFATIDA (FARG'ONA VODIYSI NNT LARI MISOLIDA)

Shamsiyeva M.X.

FDU, O'zbekiston tarixi kafedrasi dotsenti v.b., PhD

maxfuzaxonshamsiyeva@gmail.com

Annotasiya: Maqolada fuqarolik jamiyatining muhim institutlaridan biri bo'lgan nodavlat notijorat tashkilotlari, xususan Farg'ona vodiysida faoliyat olib borayotgan nodavlat notijorat tashkilotlari hamda joriy yilda Oliy Majlis huzurida tashkil etilgan nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlarini qo'llab-quvvatlash Jamoat fondi tomonidan g'olib deb topilgan loyihalari haqida bayyon etilgan.

Kalit so'z va iboralar: islohot, nodavlat notijorat tashkilotlari, qonun, qaror, fuqarolik jamiyati, grant, loyiha

Аннотация: В статье рассмотрены негосударственные некоммерческие организации, являющиеся одним из важных институтов гражданского общества, в частности, негосударственные некоммерческие организации, действующие в Фергонской долине, а также проекты негосударственных некоммерческих описаны коммерческие организации, созданные в присутствии Олий Мажлиса, и других институтов гражданского общества, которые были признаны победителями Фондом Сообщества.

Ключевые слова: реформа, негосударственные некоммерческие организации, закон, решение, гражданское общество, грант, проект

Annotation: In the article, non-governmental non-profit organizations, which are one of the important institutions of civil society, in particular, non-governmental non-profit organizations operating in the Fargona Valley, as well as the projects of non-governmental non-profit organizations established in the presence of the Oliy Majlis, and other institutions of civil society, which were recognized as winners by the Community Fund, are described.

Key words and phrases: reform, non-governmental non-commercial organizations, law, decision, civil society, grant, project.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar aholining siyosiy va ijtimoiy faolligini oshirishga, fuqarolik jamiyatining institutlari bo‘lgan tuzilmalar – siyosiy partiyalar, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, jamoat birlashmalari, nodavlat notijorat tashkilotlari hamda ommaviy axborot vositalarining rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Aytish joizki, nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatida qulaylik va yengilliklar yaratish maqsadida xalqaro standartlarga javob beradigan normativ-huquqiy baza yaratildi va bu sohaga doir 20 ga yaqin qonun va qarorlar qabul qilindi [1].

Mamlakatda yaratilgan huquqiy asoslar natijasida nodavlat notijorat tashkilotlarning erkin va barqaror rivojlanishi yanada jadallashdi. Yillar kesimida tahlil qilinsa, 1991 yilda respublikada 95 ta NNT faoliyat yuritgan bo‘lsa, 2000 yilda 2585 ta, 2016 yilda 8417 ta, hozirgi kunda 9200 ga yaqinni tashkil etmoqda [2].

Xususan, Farg‘ona vodiysining Andijon viloyatida – 186 ta (NNT larning hududiy bo‘limlari bilan), Farg‘onada – 795 ta (NNT larning hududiy bo‘limlari bilan), Namanganda – 547 ta (NNT larning hududiy bo‘limlari bilan) nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyat olib bormoqda [3].

Nodavlat notijorat tashkilotlari ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy-ma’rifiy sohalarning turli yo‘nalishlarida, xususan, tadbirkorlik rivojlantirish sohasida – 2 000 dan ortiq, ekologiyani asrash sohasida – 100 dan ortiq, sportni rivojlantirish sohasida – 1200 dan ortiq, imkoniyati cheklangan shaxslarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash sohasida – 600 dan ortiq, yoshlarni qo‘llab-quvvatlash sohasida – 600 dan ortiq, ayollarni ijtimoiy-iqtisodiy himoya qilishda – 300 dan ortiq, faxriylarni qo‘llab-quvvatlash sohasida – 400 dan ortiq, milliy madaniy aloqalarni va millatlaro do‘stlikni rivojlantirish sohasida – 200 dan ortiq, xodimlarning huquqlarini himoya qilish sohasida – 570 dan ortiq, ta’lim, fan va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish sohasida – 240 dan ortiq, sog‘liqni saqlash sohasida –

220 dan ortiq, OAV va jurnalistikani rivojlantirish sohasida – 30 ga yaqin faoliyat yuritmoqda [4: 13].

Aytish joizki, hozirda nodavlat notijorat tashkilotlari jamiyatda manfaatlar muvozanatini ta'minlashga ko'maklashish bilan birga, davlat va jamiyat boshqaruvida ham munosib ishtirok etib kelmoqda. Davlat nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini subsidiyalar, grantlar va ijtimoiy buyurtmalar shaklida qo'llab-quvvatlamoda.

2008 yildan boshlab Oliy Majlis huzuridagi Jamoat Fondi tomonidan nodavlat notijorat tashkilotlarining loyihalarini moliyalashtirilishi demokratik qadriyatlar, inson huquq va erkinliklarini himoya qilish, fuqarolarning o'z salohiyatlarini ro'yobga chiqarishi, ularning ijtimoiy, sotsial-iqtisodiy faolligi va huquqiy madaniyatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Joriy yilda Parlament komissiyasi tomonidan "Ijtimoiy-ma'naviy muhit barqaror bo'lmagan mahallalarda aholini bandligini ta'minlashga ko'maklashish" mavzusida davlat granti uchun tanlov e'lon qilinib, unda Farg'ona vodiysida faoliyat olib borayotgan nodavlat notijorat tashkilotlari ichidan 9-tasi g'oliblikni qo'lga kiritildi hamda loyihaları moliyalashtirildi [5].

(1-jadval).

T/r	Farg'ona vodiysi viloyatlari NNT lari	Loyiha nomi	Ajratilgan mablag'
.	Andijon viloyati "Hamroh" NNT	"Yoshlar-kelajak bunyodkorlari!"	100 000 000
	O'zbekiston "Veteran" jangchi faxriy va nogironlari birlashmasi Andijon viloyat bo'limi	"Mahalladagi uyushmagan yoshlarga ijtimoiy-ma'naviy ko'mak ko'rsatish va ularni kasb-hunar egallashida faxriylar ish	80 000 000
	Andijon viloyati xotin-qizlar tadbirkorlik markazi	"Qo'li gul bo'lsa ayol- hayotda topar kamol"	80 000 000
	"Tadbirkor ayol" O'zbekiston ishbilarmon ayollar assotsiatsiyasi Andijon tuman hududiy bo'linmasi	"Ayollar tadbirkorligini rivojlantirishi-iqtisodiy barqaror oila garovi	90 000 000

	Yangiqo'rg'on tumani "Qorasuv" MFY	"Madadkor"	70 000 000
	Bolalar va oilalarni qo'llab-quvvatlash assotsiatsiyasi Namangan viloyat hududiy bo'linmasi	"Inson qadrini ulug'lash va farovon yurt kelajagi garovi"	70 000 000
	"Ho'qandi latif kelajagi" jamoat fondi	"Innovatsion yondashuv orqali ijtimoiy muammolarni xal qilish"	80 000 000
	"Yoshlar va ayollar axborot-texnologiya" markazi	"Yangi O'zbekistonda barqaror-farovon hayot"	70 000 000
	O'zbekiston ayollar va qizlar uyushmasi Farg'ona viloyat bo'limi	"Biznes - ayolga imkoniyatlar eshigi"	80 000 000

Parlament komissiyasining "Aholiga islohotlarning mazmun va mohiyatini yetkazish, ularning ongi, ma'naviy-ma'rifiy dunyoqarashini o'zgartirish" mavzusidagi davlat granti 2-tanlovi yakuniga ko'ra, Farg'ona vodiysidan 5 ta nodavlat notijorat tashkilotlari loyihalari g'oliblik deb topildi [6].

(2-jadval)

T/r	Farg'ona vodiysi viloyatlari NNT lari	Loyiha nomi	Ajratilgan mablag'
	"Iqbol" gazetasi tahririyati	"Islohot samarasi va inson qadrini ulug'lash-jamiyat taraqqiyotining muhim mezoni"	60 000 000
	O'zbekiston Nogironlar jamiyati Izboskan tuman bo'linmasi	"Savob ishni har kim har kuni qilishi kerak"	60 000 000
	O'zbekiston iste'molchilar huquqlarini himoya qilish jamiyatlari federatsiyasi Namangan viloyati hududiy birlashmasi Davlatobod tuman ijro etuvchi apparati	"Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir"	60 000 000

	“Muloqot” telekanali	“Qurolimiz ilm ma’rifat”	60 000 000
	Bog’dod tuman “Nurafshon” MFY	“Uchinchi Renessansga ma’rifat bilan”	60 000 000

Yuqoridagi ma’lumotlar Oliy Majlis huzuridagi Jamoat fondi tomonidan e’lon qilinayotgan tanlovlarda Farg’ona, Andijon, Namangan viloyatlarida faoliyat olib borayotgan NNT lar ishtiroki pastligi, tanlov mavzularidan kelib chiqqan holda bugungi kunda dolzarb bo’lgan oilada va jamiyatda yoshlarni ma’naviy-ma’rifiy dunyoqarashlarini milliy qadriyatlar asosida rivojlantirish hamda ularni “ommaviy madaniyat” xurujidan saqlashga qaratilgan loyihalar sanoqli ekanligini ko’rishimiz mumkin.

Shuni aytish o’tish joizki, bugun faoliyat olib borayotgan o’n mingga yaqin nodavlat notijorat tashkilotlarning loyihalarini barchasini respublika miqyosida moliyalashtirish qiyin. Ushbu masalaning yechimi sifatida mamlakatimizda 2015-yildan kuchga kirgan “Ijtimoiy sherikchilik to’g’risida”gi qonunning 18-moddasiga asosan Xalq deputatlari viloyat kengashlari huzurida jamoat komissiyalari tashkil etilgan. Jamoat komissiyalari hududlardagi mahalliy nodavlat notijorat tashkilotlarining ijtimoiy-iqtisodiy, ma’naviy sohalarni rivojlantirishga, ijtimoiy muammolarni hal etishga qaratilgan loyihalarini homiylik, mahalliy byudjet, xalqaro hamkorlik hisobidan moliyalashtirish asosida ijtimoiy sherikchilikni rivojlantirishni ko’zda tutadi [7].

“Ijtimoiy sherikchilik to’g’risida”gi qonunning ijrosi bo’yicha bugun respublikamizning barcha viloyatlarda ishlar yo’lga qo’yilgan. Xususan, 2021-yilda Farg’ona viloyati Xalq deputatlari viloyat kengashlari huzurida tashkil etilgan jamoat komissiyasi tomonidan e’lon qilingan tanlovlar bo’yicha mahalliy nodavlat notijorat tashkilotlarining loyihalari jami 570 mln. so’m miqdorida moliyalashtirildi.

2022-yilda e'lon qilingan tanlovlar asosida 15 ta mahalliy nodavlat notijorat tashkilotlarining loyihalari g'olib deb topilib, har bir loyiha uchun 40 mln.so'mdan ajratilgan [8].

Xulosa o'rnidan aytish mumkinki, ijtimoiy sherikchilik tizimini takomillashtirish borasida Yevropa Ittifoqining Buyuk Britaniya, Estoniya, Polsha kabi davlatlarining tajribalaridan o'rganish maqsadga muvofiq. Bu yerda mahalliy davlat tuzilmalari va nohukumat tashkilotlari o'rtasida hamkorlik dasturi ishlab chiqilib, unda hamkorlik mahalliy byudjetdan tanlov asosida va dasturda belgilabqo'yilgan talablarga muvofiq moliyalashtiriladi [9: 37-41].

Bugun mahalliy hokimiyat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlari bilan hududlardagi ijtimoiy muammolarni bartaraf etishga qaratilgan hamkorlik dasturining ishlab chiqilishiga erishish sherikchilikning eng maqbul yo'li hisoblanadi. Bunda notijorat sektor uchun ham, hukumat uchun qonun kuchiga ega deb hisoblangan majburiyatlar ijrosining aniq muddatlari ko'rsatilishi ijtimoiy sherikchilik mexanizmini takomillashuviga asos bo'ladi.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar:

1. minjust.uz//Nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyati sohasiga nazar: nimalar o'zgarmoqda? 15.11.2022
2. strategy.uz.taraqqiyot strategiyasi markazi.
3. minjuist.uz. // NNTining davlat reestri.20.11.2022.
4. minjust.uz // Nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyati sohasiga nazar:nimalar o'zgarmoqda?15.noyabr 2022
5. hsti.uz // Nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyati haqida nimalarni bilamiz? 21.09.2021.
6. ngo.uz // Парламент комиссиясининг 2022 йил 27 июлдаги 20-сонли қарорига 1-илова. 2022 йил 30 апрелдан 30 майгача ўтказилган “Ижтимоий-маънавий муҳит барқарор бўлмаган маҳаллаларда аҳолини бандлигини таъминлашга кўмаклашиш” мавзусидаги давлат гранти 1-

танлови якуни натижаларига кўра Парламент комиссияси томонидан ғолиб деб топилган лойиҳалар рўйхати

7. ngo.uz // Парламент комиссиясининг 2022 йил 27 июлдаги 20-сонли қарорига 2-илова. 2022 йил 30 апрелдан -31 майгача ўтказилган “Аҳолига ислохотларнинг мазмун ва моҳиятини етказиш, уларнинг онги, маънавий-маърифий дунёқарабини ўзгартириш” мавзусидаги давлат гранти 2-танлови якуни натижаларига кўра Парламент комиссияси томонидан ғолиб деб топилган лойиҳалар рўйхати

8. Farg‘ona viloyati Xalq deputatlari viloyat kengashlari huzurida tashkil etilgan jamoat komissiyasining joriy arxiv ma’lumotlari.

9. Ижтимоий шериклик ва давлат қарорларини қабул қилишда жамоатчилик масалалари бўйича халқаро тажриба // Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий Маркази. Ҳуқуқий муаммоларни ўрганиш маркази. – Тошкент.: ART FLEX, 2012. – Б. 37 - 41.

ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИНИ ЎРГАНИШДА ЭТНОГРАФИК МАЪЛУМОТЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

Йўлдошев С.В.

ФарДУ, Ўзбекистон тарихи кафедраси доценти, PhD

Salimjon660@fardu.uz

Хожалиев Х.И.

ФарДУ магистранти

Аннотация: Мазкур мақолада Фарғона водийси табиий шарт-шароит ва хўжалик анъаналаридан келиб чиққан, ижтимоий-иқтисодий тараққиёт босқичларида асрлар давомида сайқалланиб борган удумлари ҳақида этнографик маълумотлар асосида мушоҳада юритилиши этнотарихий жараёнларни чуқурроқ идрок этишига имкон беради.

Калит сўз ва иборалар: локал, хўжалик анъаналари, этнографик маълумотлар, этнографик тавсиф, меҳмон, қўним, жой бериш, «қўниқ», «қўнуқ», «қўиҳона», меҳмондорчилик, қўноқхона, этносоциал, этнотарихий, жараёнлар.

Аннотация: В представленной статье, основанной на этнографических данных, рассматриваются обычаи жителей Ферганской долины, происходящие из природных условий и хозяйственных традиций и совершенствующиеся на протяжении веков на этапах социально-экономического развития, что позволяет глубже понять этноисторические процессы.